

Nastroje internautów w trzeciej dekadzie kwietnia

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 20 stycznia 2020 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

SPIS TREŚCI

Rozwój ogólnej sytuacji w kraju	1
Oceny	1
Przewidywania	3
Sytuacja polityczna	6
Oceny	6
Przewidywania	7
Sytuacja gospodarcza	9
Oceny	9
Przewidywania	11
Poziom życia badanych	13
Oceny	13
Przewidywania	15
Sytuacja w zakładach pracy	16
Oceny	16
Przewidywania	18

Kwietniowe badanie nastrojów społecznych przeprowadziliśmy metodą CAWI w panelu internetowym¹. Trzeba pamiętać, że badania internetowe mają swoje ograniczenia metodologiczne. Z internetu korzysta jedynie część polskiego społeczeństwa – wedle badań CBOS z marca 2020 r. blisko 76% ankietowanych korzysta z internetu przynajmniej raz w tygodniu, a pozostali rzadziej lub wcale, zatem wskaźnik ten na pewno nie obejmuje całego społeczeństwa. Obecność respondenta w panelu internetowym zakłada jego zgodę na powtarzalny udział w badaniach (zazwyczaj wynagradzany). Badania przeprowadzane metodą CAWI dają – szybciej i taniej niż badania przeprowadzane metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) – obraz społecznych nastrojów, opinii oraz ich zmian, co jest szczególnie użyteczne w tak ważnym, krytycznym okresie, jak czas epidemii.

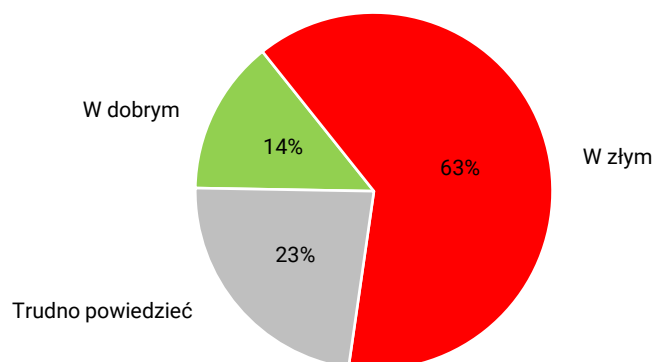
ROZWÓJ OGÓLNEJ SYTUACJI W KRAJU

Oceny

W trzeciej dekadzie kwietnia blisko dwie trzecie (63%) badanych internautów uważało, że sytuacja w Polsce zmierza w złym kierunku, 14% było przeciwnego zdania, a niemal jedna czwarta (23%) nie potrafiła ocenić kierunku zmian w kraju.

CBOS

RYS. 1. Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?

¹ Badanie przeprowadzono – we współpracy Fundacji CBOS i IQS – drogą elektroniczną (Computer-Assisted Web Interview – CAWI) na próbie 1000 respondentów zrekrutowanych (na podstawie określonych cech demograficznych: płci, wieku, wykształcenia, miejsca zamieszkania w określonym województwie i miejscowości odpowiedniej wielkości) do ogólnopolskiego panelu internetowego Opinie.pl, należącego do agencji badawczej IQS. Realizacja badania trwała od 23.04.2020 do 27.04.2020.

Mimo ograniczeń, jakie powodują różnice w metodach przeprowadzenia badań, porównanie z odpowiedziami na to pytanie uzyskanymi w pierwszej połowie marca w badaniu zrealizowanym metodą face-to-face² pokazuje, że w czasie dzielącym oba badania nastąpiła znacząca zmiana nastrojów – o ile w pierwszym okresie epidemii największą grupę ankietowanych stanowili przekonani, że, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym kierunku, to w trzeciej dekadzie kwietnia wyrażna większość była przeciwnego zdania.

Z wielozmiennowych analiz statystycznych³ wynika, iż oceny kierunku rozwoju sytuacji w Polsce najbardziej różnicuje to, w jaki sposób respondent określa swój stosunek do rządzących i opozycji, przy czym jedyną grupą, w której więcej osób uważa, że – ogólnie rzecz biorąc – sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym kierunku, niż jest przeciwnego zdania, są badani zaliczający się do sympatyków obozu rządzącego (45% wobec 21%). Przekonanie, że sytuacja w kraju zmierza w złym kierunku, najczęściej wyrażają zwolennicy opozycji (89%).

TABELA 1

Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?	Czy Pan(i) zaliczyłby/zaliczyłaby siebie raczej do sympatyków obozu rządzącego czy też raczej do sympatyków opozycji?			
	Do sympatyków obozu rządzącego	Do sympatyków opozycji	Nie sympatyzuję ani z rządzącymi, ani z opozycją	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi
	procentowanie w kolumnach			
W dobrym	45	3	7	22
W złym	21	89	64	65
Trudno powiedzieć	34	8	30	13

Opinie w tej kwestii silnie wiążą się też z deklarowanymi poglądami politycznymi. Mimo iż we wszystkich wyróżnionych grupach dominuje przekonanie, że sytuacja w kraju zmierza w złym kierunku, to odsetek takich opinii systematycznie rośnie w kierunku od prawej do lewej strony skali (od 39% w grupie osób o poglądach prawicowych do 84% wśród identyfikujących się z lewicą). Jednocześnie im bliżej prawego końca, tym więcej opinii, że sytuacja w kraju zmierza w dobrym kierunku (od 5% wśród osób o poglądach lewicowych do 32% wśród deklarujących poglądy prawicowe).

TABELA 2

Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?	Poglądy polityczne			
	Lewica	Centrum	Prawica	Trudno powiedzieć
	procentowanie w kolumnach			
W dobrym	5	10	32	8
W złym	84	67	39	59
Trudno powiedzieć	11	23	28	32

² Zob. komunikat CBOS „Nastroje społeczne w pierwszej połowie marca”, marzec 2020 (oprac. B. Badora).

³ Wykorzystano moduł IBM SPSS Decision Trees.

Z kierunku zmian w naszym kraju częściej są też zadowoleni badani regularnie uczestniczący w praktykach religijnych, jednak nawet wśród praktykujących co najmniej raz w tygodniu większość (52%) uważa, że – ogólnie rzecz biorąc – sytuacja w naszym kraju zmierza w złym kierunku.

Ocena, w jakim kierunku zmierza sytuacja w Polsce, jest w niewielkim stopniu zróżnicowana w zależności od zmiennych społeczno-demograficznych. Warto jednak zauważyć, iż wykazuje ona związek z oceną własnych warunków materialnych – im jest ona gorsza, tym więcej badanych uważa, że, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w złym kierunku (od 50% wśród respondentów dobrze oceniających warunki materialne własnych gospodarstw domowych do 80% w grupie oceniających je źle).

TABELA 3

Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?	Ocena własnych warunków materialnych		
	Złe	Średnie	Dobre
	procentowanie w kolumnach		
W dobrym	5	12	23
W złym	80	65	50
Trudno powiedzieć	16	23	26

Można też zauważyć, iż odsetek respondentów negatywnie oceniających kierunek zmian w kraju rośnie wraz z poziomem ich wykształcenia (od 50% wśród ankietowanych z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym do 72% wśród osób z wyższym wykształceniem).

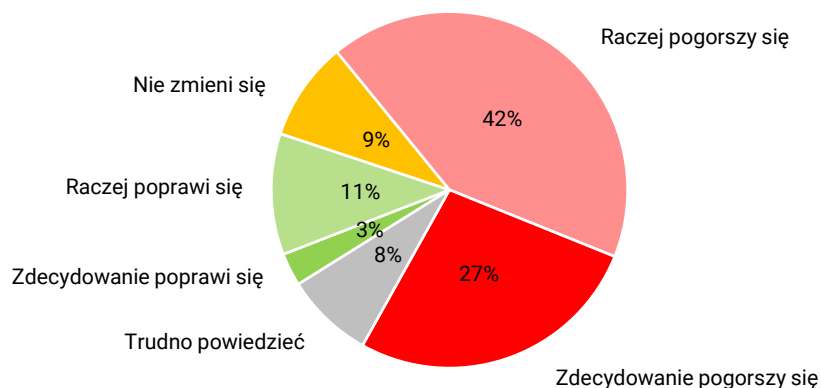
TABELA 4

Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?	Wykształcenie			
	Podstawowe/ gimnazjalne	Zasadnicze zawodowe	Średnie	Wyższe
	procentowanie w kolumnach			
W dobrym	15	16	14	12
W złym	50	59	66	72
Trudno powiedzieć	35	24	21	16

Przewidywania

Ponad dwie trzecie badanych internautów (69%) wyraziło przekonanie, że w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce pogorszy się, z czego 27% wyraziło takie przekonanie w sposób zdecydowany, a 42% raczej dopuszcza taką możliwość. W zdecydowanej mniejszości są respondenci uważających, że w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się (14%), przy czym jedynie 3% jest o tym zdecydowanie przekonane. Niewielka jest też grupa przewidujących stabilizację sytuacji w kraju (9%), a jeszcze mniej (8%) nie potrafi zająć stanowiska w tej sprawie.

RYS. 2. Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?

Mimo ograniczeń, jakie powodują różnice w metodach przeprowadzenia badań, porównanie z odpowiedziami na to pytanie uzyskanymi w pierwszej połowie marca⁴ pokazuje, że w czasie dzielącym oba sondaże nastąpiła znacząca zmiana prognoz. O ile w pierwszym okresie epidemii największą grupę stanowili ankietowani przekonani, że, ogólnie rzecz biorąc, w ciągu najbliższego roku sytuacja w naszym kraju będzie stabilna, a oczekujących poprawy było więcej niż spodziewających się pogorszenia, to w trzeciej dekadzie kwietnia zdecydowanie dominowali pesymiści.

Podobnie jak przy ocenie kierunku rozwoju sytuacji w kraju, także w przypadku prognoz na najbliższy rok główną rolę odgrywa⁵ to, jak badani definiują swój stosunek do rządzących i opozycji. Mimo iż we wszystkich wyróżnionych grupach znacznie więcej jest obawiających się w ciągu najbliższego roku pogorszenia sytuacji w kraju niż spodziewających się jej poprawy, to znacznie więcej optymistów jest wśród zwolenników obozu rządzącego niż wśród pozostałych badanych.

⁴ Por. przypis 2.

⁵ Wykorzystano moduł IBM SPSS Decision Trees.

TABELA 5

Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?	Czy Pan(i) zaliczyłby/zaliczyłaby siebie raczej do sympatyków obozu rządzącego czy też raczej do sympatyków opozycji?			
	Do sympatyków obozu rządzącego	Do sympatyków opozycji	Nie sympatyzuję ani z rządzącymi, ani z opozycją	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi
	procentowanie w kolumnach			
Zdecydowanie poprawi się	12	0	1	2
Raczej poprawi się	25	6	8	14
Nie zmieni się	11	4	11	12
Raczej pogorszy się	36	44	46	31
Zdecydowanie pogorszy się	8	44	26	7
Trudno powiedzieć	9	2	8	34

Prognozy dla kraju na najbliższy rok wyraźnie różnicują też deklarowane poglądy polityczne. Mimo iż we wszystkich wyróżnionych grupach dominują pesymiści, to ich odsetek rośnie wraz z przesuwaniem się od prawej do lewej strony skali, na której respondenci określają swoje poglądy (od 56% wśród badanych o poglądach prawicowych do 86% wśród osób o poglądach lewicowych).

TABELA 6

Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?	Poglądy polityczne			
	Lewica	Centrum	Prawica	Trudno powiedzieć
	procentowanie w kolumnach			
Poprawi się	6	15	26	11
Nie zmieni się	5	12	9	12
Pogorszy się	86	69	56	61
Trudno powiedzieć	3	5	9	16

Widoczne są też wyraźne różnice w ocenach w zależności od poziomu wykształcenia – im jest on wyższy, tym wyższy jest poziom pesymizmu co do przyszłości Polski.

TABELA 7

Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?	Wykształcenie			
	Podstawowe/ gimnazjalne	Zasadnicze zawodowe	Średnie	Wyższe
	procentowanie w kolumnach			
Poprawi się	17	17	12	12
Nie zmieni się	14	8	8	7
Pogorszy się	50	65	74	78
Trudno powiedzieć	19	10	6	3

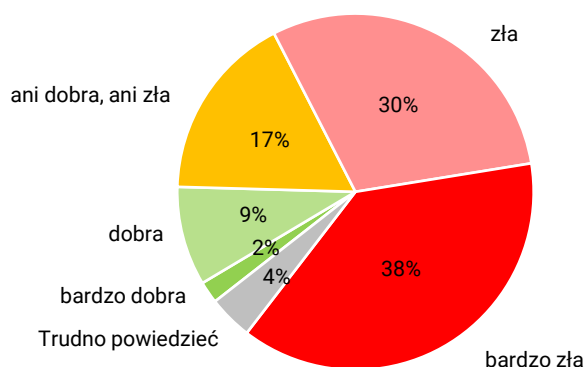
SYTUACJA POLITYCZNA

Oceny

Ponad dwie trzecie (68%) badanych internautów sytuację polityczną w Polsce w trzeciej dekadzie kwietnia oceniło źle, przy czym największa grupa (38%) uważała, że jest ona bardzo zła. Pozytywne oceny sytuacji politycznej wystawiło zaledwie 11% respondentów, z czego jedynie 2% uznało ją za bardzo dobrą. Mniej niż co piąty (17%) pytany był zdania, że obecna sytuacja polityczna w Polsce jest „ani dobra, ani zła”, a 4% badanych nie potrafiło jej ocenić.

CBOS

RYS. 3. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację polityczną w Polsce?
Czy jest ona:

Warto przypomnieć, iż pierwszej połowie marca⁶ badani w zależności od oceny sytuacji politycznej dzielili się na trzy niemal równie liczne grupy, przy czym dokładnie tyle samo badanych uważało ją za dobrą co za złą. Mimo ograniczeń, jakie powodują różnice w metodach przeprowadzenia badań, porównanie ich wyników pokazuje, że oceny sytuacji politycznej w Polsce wyraźnie się pogorszyły.

Oceny sytuacji politycznej różnią się przede wszystkim⁷ w zależności od deklaracji respondentów dotyczących ich stosunku do rządzących i opozycji. Najlepiej oceniają ją ankietowani zaliczający się do sympatyków obozu rządzącego, którzy dwukrotnie częściej uznają ją za dobrą niż za złą (47% wobec 23%). Wśród pozostałych respondentów dominują oceny negatywne, a najbardziej krytyczni są

⁶ Por. przypis 2.

⁷ Wykorzystano moduł IBM SPSS Decision Trees.

zwolennicy opozycji – ponad dwie trzecie (69%) z nich uznaje ją za bardzo złą, a nikt nie ocenia jej pozytywnie.

TABELA 8

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację polityczną w Polsce? Czy jest ona:	Czy Pan(i) zaliczyłby/zaliczyłaby siebie raczej do sympatyków obozu rządzącego czy też raczej do sympatyków opozycji?			
	Do sympatyków obozu rządzącego	Do sympatyków opozycji	Nie sympatyzuję ani z rządzącymi, ani z opozycją	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi
	procentowanie w kolumnach			
– bardzo dobra	11	0	0	1
– dobra	36	0	3	13
– ani dobra, ani zła	25	3	21	25
– zła	22	27	36	19
– bardzo zła	1	69	35	27
Trudno powiedzieć	5	0	5	15

Oceny sytuacji politycznej w kraju wyraźnie różnicują też deklarowane poglądy polityczne. Najbardziej krytyczni są badani identyfikujący się z lewicą, spośród których aż 91% ocenia ją negatywnie. Najmniej krytyczni są natomiast respondenci deklarujący prawicowe poglądy polityczne – 44% z nich obecną sytuacją polityczną w Polsce ocenia negatywnie, a 32% – pozytywnie.

TABELA 9

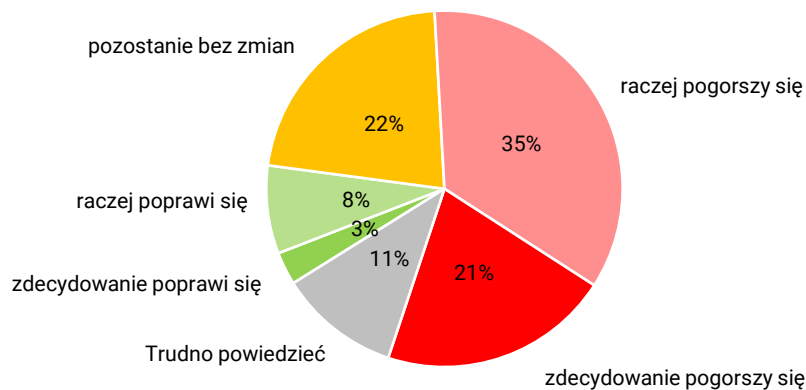
Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację polityczną w Polsce? Czy jest ona:	Poglądy polityczne			
	Lewica	Centrum	Prawica	Trudno powiedzieć
	procentowanie w kolumnach			
– dobra	3	3	32	6
– ani dobra, ani zła	5	21	21	24
– zła	91	74	44	60
Trudno powiedzieć	2	2	4	10

Przewidywania

W trzeciej dekadzie kwietnia większość (56%) badanych internautów uważała, że w ciągu najbliższego roku sytuacja polityczna w Polsce pogorszy się, z czego znacząca część (21%) to osoby prognozujące zdecydowane pogorszenie. Nieco ponad jedna piąta (22%) przewidywała, że w ciągu najbliższego roku sytuacja polityczna w Polsce pozostanie bez zmian. Poprawy spodziewało się 11% pytanych, przy czym zaledwie 3% było zdania, że sytuacja polityczna w Polsce w ciągu najbliższego roku zdecydowanie się poprawi. Warto przypomnieć, iż w pierwszej połowie marca w badaniu⁸ zrealizowanym metodą face-to-face blisko połowa respondentów prognozowała brak zmian w tym zakresie, a oczekujących poprawy było więcej niż spodziewających się pogorszenia.

⁸ Por. przypis 2.

RYS. 4. Czy Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja polityczna w Polsce:

Podobnie jak oceny aktualnej sytuacji politycznej w Polsce, tak i przewidywania co do jej rozwoju w ciągu najbliższego roku najbardziej różnicuje deklarowany stosunek do rządzących i opozycji. Najbardziej optymistycznie prognozują przyszłą sytuację polityczną badani zaliczający się do sympatyków obozu rządzącego – 34% z nich uważa, że w ciągu najbliższego roku poprawi się ona, a tylko 22% spodziewa się pogorszenia. Najwięcej pesymistów jest natomiast wśród zwolenników opozycji – 82% spośród nich uważa, że w ciągu najbliższego roku sytuacja polityczna w Polsce pogorszy się.

TABELA 10

Czy Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja polityczna w Polsce:	Czy Pan(i) zaliczyłby/zaliczyłaby siebie raczej do sympatyków obozu rządzącego czy też raczej do sympatyków opozycji?			
	Do sympatyków obozu rządzącego	Do sympatyków opozycji	Nie sympatyzuję ani z rządzącymi, ani z opozycją	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi
	procentowanie w kolumnach			
– zdecydowanie się poprawi	11	1	1	0
– raczej się poprawi	23	2	5	18
– pozostanie bez zmian	33	8	26	24
– raczej się pogorszy	19	42	39	25
– zdecydowanie się pogorszy	3	40	18	8
Trudno powiedzieć	12	7	12	24

Prognozy dotyczące rozwoju sytuacji politycznej w Polsce w ciągu najbliższego roku wyraźnie różnicują też deklarowane poglądy polityczne. Mimo iż badani przewidujący negatywny rozwój sytuacji stanowią największy odsetek we wszystkich wyróżnionych grupach, to najmniej pesymistyczne prognozy odnotowaliśmy wśród osób identyfikujących się z prawicą.

TABELA 11

Czy Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja polityczna w Polsce:	Poglądy polityczne			
	Lewica	Centrum	Prawica	Trudno powiedzieć
	procentowanie w kolumnach			
– poprawi się	5	6	25	8
– nie zmieni się	12	24	30	26
– pogorszy się	77	61	37	45
Trudno powiedzieć	7	8	8	21

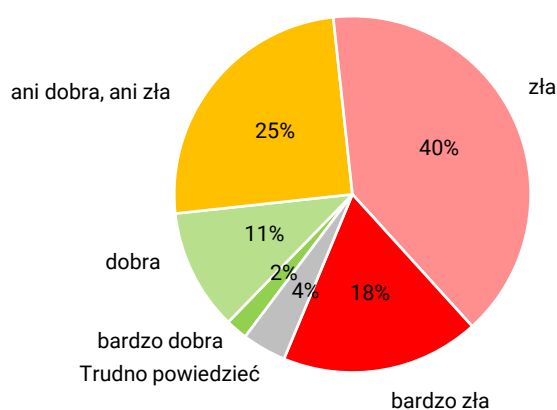
SYTUACJA GOSPODARCZA

Oceny

W trzeciej dekadzie kwietnia większość (58%) badanych źle oceniło aktualną sytuację gospodarczą w Polsce, przy czym warto dodać, iż najczęściej były to oceny umiarkowanie negatywne (40%). Co czwarty ankietowany uważał, że sytuacja gospodarcza w Polsce jest „ani dobra, ani zła”, natomiast w zdecydowanej mniejszości byli oceniający ją pozytywnie (13%, z czego tylko 2% uważało ją za bardzo dobrą).

CBOS

RYS. 5. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce? Czy jest ona:

Mimo ograniczeń wynikających z różnic w metodach przeprowadzenia badań, porównanie z odpowiedziami na to pytanie uzyskanymi w pierwszej połowie marca⁹ pokazuje, że w czasie dzielącym oba sondaże nastąpiła znacząca zmiana ocen sytuacji gospodarczej w kraju. O ile w pierwszym okresie epidemii większość badanych stanowili przekonani, że, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja gospodarcza w Polsce jest dobra, to w trzeciej dekadzie kwietnia większość była przeciwnego zdania.

Podobnie jak oceny ogólnej sytuacji w Polsce i sytuacji politycznej, także opinie dotyczące stanu gospodarki są mocno upolitycznione, a najbardziej różnicują¹⁰ je deklaracje badanych dotyczące ich stosunku do obozu rządzącego i opozycji, przy czym na tle pozostałych respondentów relatywnie wysokim (44%) odsetkiem ocen pozytywnych zdecydowanie wyróżniają się sympatycy obozu rządzącego. W pozostałych wyróżnionych grupach znacznie więcej jest ocen negatywnych niż pozytywnych, a najbardziej krytyczni są zwolennicy opozycji, spośród których 79% obecną sytuację gospodarczą oceniło źle.

TABELA 12

– Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce? Czy jest ona:	Czy Pan(i) zaliczyłby/zaliczyłaby siebie raczej do sympatyków obozu rządzącego czy też raczej do sympatyków opozycji?			
	Do sympatyków obozu rządzącego	Do sympatyków opozycji	Nie sympatyzuję ani z rządzącymi, ani z opozycją	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi
	procentowanie w kolumnach			
– bardzo dobra	7	0	0	0
– dobra	37	3	6	12
– ani dobra, ani zła	31	17	28	24
– zła	19	53	42	34
– bardzo zła	2	26	19	20
Trudno powiedzieć	5	1	5	9

Oceny stanu polskiej gospodarki istotnie różnicują także deklarowane poglądy polityczne. Mimo iż we wszystkich wyróżnionych grupach więcej jest ocen negatywnych niż pozytywnych, to za złą sytuację gospodarczą zdecydowanie częściej uznają internauci identyfikujący się z lewicą i politycznym centrum (odpowiednio 75% i 60%) niż deklarujący poglądy prawicowe (36%).

⁹ Por. przypis 2.

¹⁰ Wykorzystano moduł IBM SPSS Decision Trees.

TABELA 13

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce? Czy jest ona:	Poglądy polityczne			
	Lewica	Centrum	Prawica	Trudno powiedzieć
	procentowanie w kolumnach			
– dobra	2	7	32	10
– ani dobra, ani zła	20	31	26	26
– zła	75	60	36	59
Trudno powiedzieć	3	3	5	5

Ponadto znaczącą rolę przy ocenie sytuacji gospodarczej w Polsce odgrywa ocena warunków materialnych własnego gospodarstwa domowego. Mimo iż we wszystkich wyróżnionych grupach największy odsetek stanowią oceny negatywne, to im wyższa jest ocena własnych warunków materialnych, tym więcej jest pozytywnych ocen sytuacji gospodarczej w kraju, a mniej negatywnych.

TABELA 14

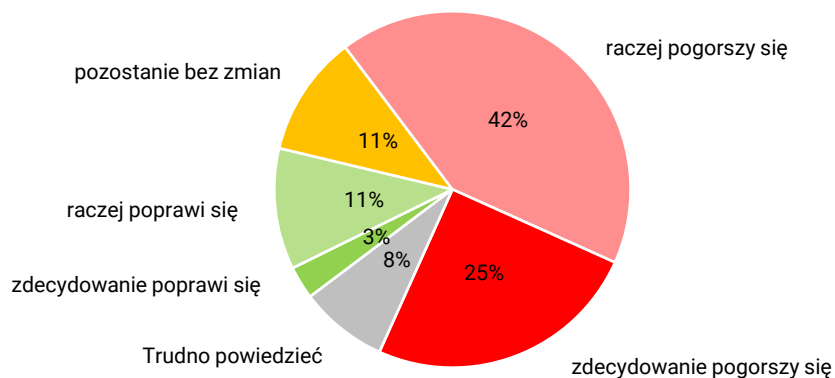
Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce? Czy jest ona:	Ocena własnych warunków materialnych		
	Złe	Średnie	Dobre
	procentowanie w kolumnach		
– dobra	5	11	21
– ani dobra, ani zła	20	27	26
– zła	72	57	49
Trudno powiedzieć	2	5	4

Przewidywania

W trzeciej dekadzie kwietnia dwie trzecie (67%) respondentów w perspektywie roku od daty badania spodziewało się pogorszenia sytuacji gospodarczej w Polsce, przy czym co czwarty (25%) uważał, że zdecydowanie się ona pogorszy. Poprawy sytuacji gospodarczej oczekiwało 14% ankietowanych, z czego tylko 3% uważało, że zdecydowanie się ona poprawi.

CBOS

RYS. 6. Czy Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce:

Mimo różnic w metodach warto przypomnieć, iż w badaniu przeprowadzonym w pierwszej połowie marca¹¹ najbardziej rozpowszechnione było przypuszczenie, że w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza pozostanie bez zmian, a punktem wyjścia tych prognoz była generalnie pozytywnie oceniana sytuacja bieżąca.

Podobnie jak oceny aktualnej sytuacji gospodarczej w Polsce, tak i prognozy jej rozwoju w ciągu najbliższego roku najbardziej różnicuje deklarowany stosunek do rządzących i opozycji. Najbardziej optymistyczne przewidywania co do przyszłego stanu polskiej gospodarki charakteryzują badanych zaliczających się do sympatyków obozu rządzącego (37% z nich uważa, że w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza się poprawi), choć także i oni najczęściej (41%) spodziewają się pogorszenia. Najwięcej pesymistów jest jednak wśród zwolenników opozycji, spośród których 85% uważa, że w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce pogorszy się.

TABELA 15

Czy Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce:	Czy Pan(i) zaliczyłby/zaliczyłaby siebie raczej do sympatyków obozu rządzącego czy też raczej do sympatyków opozycji?			
	Do sympatyków obozu rządzącego	Do sympatyków opozycji	Nie sympatyzuję ani z rządzącymi, ani z opozycją	Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi
procentowanie w kolumnach				
– zdecydowanie się poprawi	10	1	1	3
– raczej się poprawi	27	4	9	12
– pozostanie bez zmian	17	6	11	22
– raczej się pogorszy	34	44	46	34
– zdecydowanie się pogorszy	7	41	25	5
Trudno powiedzieć	5	4	8	25

Prognozy dotyczące zmian sytuacji gospodarczej w perspektywie najbliższego roku istotnie różnicują także deklarowane poglądy polityczne. Mimo iż we wszystkich wyróżnionych grupach większość twierdzi, że w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce pogorszy się, to najwięcej takich opinii jest wśród osób o poglądach lewicowych (86%), a najmniej wśród identyfikujących się z prawicą (53%) i niepotrafiących określić swoich poglądów na osi lewica-centrum-prawica (52%). Ponadto deklarujący poglądy prawicowe wyróżniają się ponadprzeciętnie wysokim odsetkiem przekonanych, że w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce poprawi się (29%).

TABELA 16

Czy Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce:	Poglądy polityczne			
	Lewica	Centrum	Prawica	Trudno powiedzieć
procentowanie w kolumnach				
– poprawi się	5	10	29	12
– nie zmieni się	4	14	13	19
– pogorszy się	86	72	53	52
Trudno powiedzieć	5	3	5	17

¹¹ Por. przypis 2.

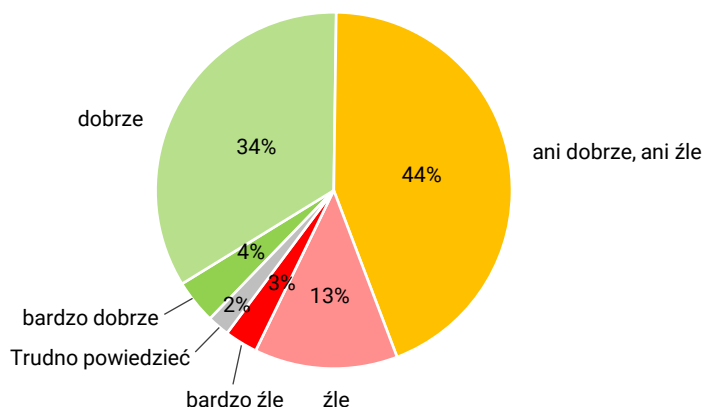
POZIOM ŻYCIA BADANYCH

Oceny

Największa grupa badanych internautów (44%) oceniła, że im i ich rodzinom żyje się „ani dobrze, ani źle”, natomiast wśród pozostałych ponad dwukrotnie więcej było ocen pozytywnych niż negatywnych (38% wobec 16%). Porównując oceny poziomu życia respondentów i ich rodzin w trzeciej dekadzie kwietnia z tymi z pierwszej połowy marca¹², mimo różnic w metodach realizacji badań, widoczne jest także w tym obszarze wyraźne pogorszenie nastrojów społecznych.

CBOS

RYS. 7. Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:

Oceny aktualnego poziomu życia najbardziej różnicują¹³ oceny warunków materialnych gospodarstw domowych. Z poziomu życia własnego i rodziny zadowoleni są przede wszystkim ci badani, którzy swoje warunki materialne określają jako dobre (85% z nich twierdzi, że żyje im się dobrze). Wśród oceniających własne warunki materialne jako średnie zdecydowana większość (72%) uważa, że im i ich rodzinom żyje się „ani dobrze, ani źle”, natomiast ci, którzy źle oceniają własne warunki materialne, w większości (61%) oceniają, że im i ich rodzinom żyje się źle.

¹² Por. przypis 2.

¹³ Wykorzystano moduł IBM SPSS Decision Trees.

TABELA 17

Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:	Ocena własnych warunków materialnych		
	Złe	Średnie	Dobre
	procentowanie w kolumnach		
– dobrze	7	21	85
– ani dobrze, ani źle	30	72	14
– źle	61	6	1
Trudno powiedzieć	2	2	1

Znaczenie mają także deklarowane dochody gospodarstw domowych, przy czym jedynie wśród tych, którzy twierdzą, że ich miesięczne dochody *per capita* wynoszą co najmniej 3000 zł, większość (58%) uważa, że im i ich rodzinom żyje się dobrze. W grupie respondentów deklarujących dochody na jedną osobę w gospodarstwie domowym w przedziale od 1000 zł do 2999 zł aktualny poziom życia najczęściej oceniany jest jako „ani dobry, ani zły”, natomiast badani, których gospodarstwa domowe dysponują miesięcznym dochodem poniżej 1000 zł w przeliczeniu na jedną osobę, najczęściej oceniają, że żyje im się źle.

TABELA 18

Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:	Dochody na jedną osobę w gospodarstwie domowym				
	do 999 zł	od 1000 zł do 1499 zł	od 1500 do 1999 zł	od 2000 zł do 2999 zł	3000 zł i więcej
	procentowanie w kolumnach				
– dobrze	18	29	29	44	58
– ani dobrze, ani źle	34	48	53	46	35
– źle	43	23	17	9	6
Trudno powiedzieć	4	0	1	1	1

Satysfakcję z poziomu życia wyraźnie różnicuje także wiek badanych internautów i generalnie można powiedzieć, iż wraz z wiekiem się ona zmniejsza. Pozytywne oceny najczęściej wyrażają najmłodsi respondenci (18–24 lata), z których aż 60% twierdzi, iż im i ich rodzinom żyje się dobrze. Również w grupie wiekowej 25–34 lata większość (55%) swój poziom życia ocenia pozytywnie. Wśród osób w wieku 35+ dominuje natomiast przekonanie, że im i ich rodzinom żyje się „ani dobrze, ani źle”. Warto jednocześnie zauważyć, iż wśród badanych najstarszych, z grupy wiekowej 65+, odsetek ocen „ani dobrze, ani źle” jest znacznie wyższy niż wśród młodszych, wyraźnie mniej jest natomiast ocen pozytywnych.

TABELA 19

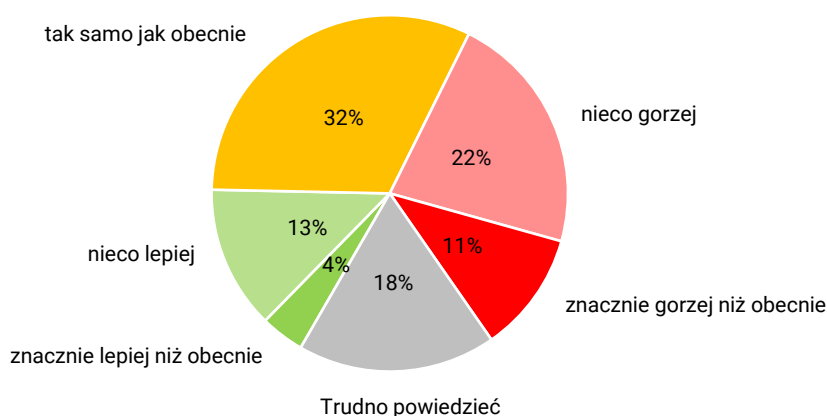
Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:	Wiek w latach					
	18–24	25–34	35–44	45–54	55–64	65 i więcej
	procentowanie w kolumnach					
– dobrze	60	55	36	34	36	21
– ani dobrze, ani źle	36	31	40	45	47	62
– źle	1	11	21	21	17	16
Trudno powiedzieć	3	3	2	0	1	1

Przewidywania

Przewidywania dotyczące tego, jak respondentom i ich rodzinom będzie się żyło za rok, były w trzeciej dekadzie kwietnia dość podzielone – niemal tyle samo badanych uważało, że będzie gorzej (33%), ile przewidywało, że im i ich rodzinom będzie się żyło tak jak obecnie (32%). Optymistów było jednocześnie niemal o połowę mniej niż pesymistów (17% wobec 33%). Warto w tym kontekście przypomnieć, że – przy uwzględnieniu różnic w metodach przeprowadzenia badań – w pierwszej połowie marca¹⁴ większość ankietowanych spodziewała się w perspektywie roku stabilizacji poziomu życia własnego i swoich rodzin, a badanych uważających, że za rok im i ich rodzinom będzie się żyło lepiej, było ponad dwukrotnie więcej niż spodziewających się pogorszenia.

CBOS

RYS. 8. Jak Pan/Pani sądzi, czy za rok Panu/Pani i Pana/Pani rodzinie będzie się żyło:

Zmienną, która najbardziej różnicuje¹⁵ przewidywania dotyczące tego, jak respondentowi i jego rodzinie będzie się żyło za rok, jest wiek. Im starsza grupa wiekowa, tym więcej badanych uważa, że za rok im i ich rodzinom będzie się żyło gorzej (od 14% w grupie wiekowej 18–24 lata do 56% wśród osób w wieku 65+). Ponadto wśród ankietowanych poniżej 45 roku życia przewidujących poprawę jest znacznie więcej niż wśród starszych, a szczególnym optymizmem wyróżniają się osoby z przedziału wiekowego 25–34, spośród których co trzecia uważa, że za rok jej i jej rodzinie będzie się żyło lepiej niż obecnie.

¹⁴ Por. przypis 2.

¹⁵ Wykorzystano moduł IBM SPSS Decision Trees.

TABELA 20

Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie się żyło:	Wiek w latach					
	18–24	25–34	35–44	45–54	55–64	65 i więcej
	procentowanie w kolumnach					
– lepiej niż obecnie	20	33	22	8	12	5
– tak samo jak obecnie	43	33	31	35	31	25
– gorzej niż obecnie	14	18	24	28	44	56
Trudno powiedzieć	24	17	23	28	12	13

Prognozy w tym zakresie wiążą się też z oceną obecnej sytuacji materialnej własnego gospodarstwa domowego – im jest ona niższa, tym więcej pesymistów (od 20% wśród dobrze ją oceniających do 48% wśród oceniających ją źle).

TABELA 21

Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie się żyło:	Ocena własnych warunków materialnych		
	Złe	Średnie	Dobre
	procentowanie w kolumnach		
– lepiej niż obecnie	15	13	23
– tak samo jak obecnie	16	32	42
– gorzej niż obecnie	48	36	20
Trudno powiedzieć	21	19	15

SYTUACJA W ZAKŁADACH PRACY

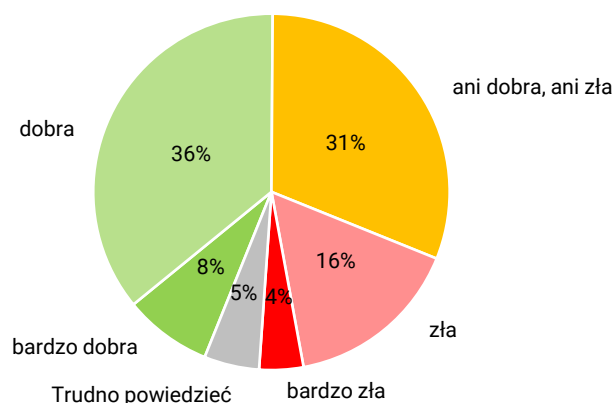
Oceny

Największa grupa (44%) internautów pracujących zawodowo oceniła, że w trzeciej dekadzie kwietnia sytuacja w ich zakładach pracy była dobra. Blisko jedna trzecia (31%) uważała ją za „ani dobrą, ani złą”, a co piąty (20%) uznał ją za złą. Mimo różnic w metodach realizacji obu badań, warto przypomnieć, iż w pierwszej połowie marca¹⁶ aktualna sytuacja w zakładach pracy respondentów była oceniana pozytywnie przez ponad dwie trzecie pracujących.

¹⁶ Por. przypis 2.

RYS. 9. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację w Pana(i) zakładzie pracy? Czy jest ona:

ODPOWIEDZI OSÓB PRACUJĄCYCH ZAWODOWO ŁĄCZNIE Z ROLNIKAMI I OSOBAMI POMAGAJĄCYMI W PROWADZENIU GOSPODARSTWA ROLNEGO ORAZ PRACUJĄCYMI NA WŁASNY RACHUNEK POZA ROLNICTWEM, W TYM TAKŻE EMERYTÓW I RENCISTÓW PRACUJĄCYCH W NIEPEŁNYM WYMIARZE GODZIN (N=503)

Sytuację w swoich zakładach pracy w trzeciej dekadzie kwietnia najlepiej oceniali zatrudnieni w instytucjach, urzędach lub zakładach całkowicie państwowych, samorządowych lub publicznych, w tym także w jednoosobowych spółkach Skarbu Państwa – blisko połowa (49%) z nich uważała ją za dobrą, a tylko 11% za złą. Najwięcej ocen negatywnych odnotowaliśmy natomiast wśród pracujących sektorze prywatnym poza rolnictwem (24%).

TABELA 22

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację w Pana(i) zakładzie pracy? Czy jest ona:	Gdzie Pan(i) obecnie pracuje? Proszę wziąć pod uwagę Pana(i) główne miejsce pracy. Odpowiedzi osób pracujących zawodowo (N=503)			
	W instytucji, urzędzie lub zakładzie całkowicie państwowym, samorządowym lub publicznym (także w jednoosobowej spółce Skarbu Państwa)	W spółce z udziałem właścicieli prywatnych (polskich lub zagranicznych) i państwa	W zakładzie (spółce) całkowicie prywatnym poza rolnictwem lub w spółdzielni	W prywatnym gospodarstwie rolnym
	procentowanie w kolumnach			
– dobra	49	47	42	40
– ani dobra, ani zła	35	29	28	44
– zła	11	19	24	12
Trudno powiedzieć	5	5	6	4

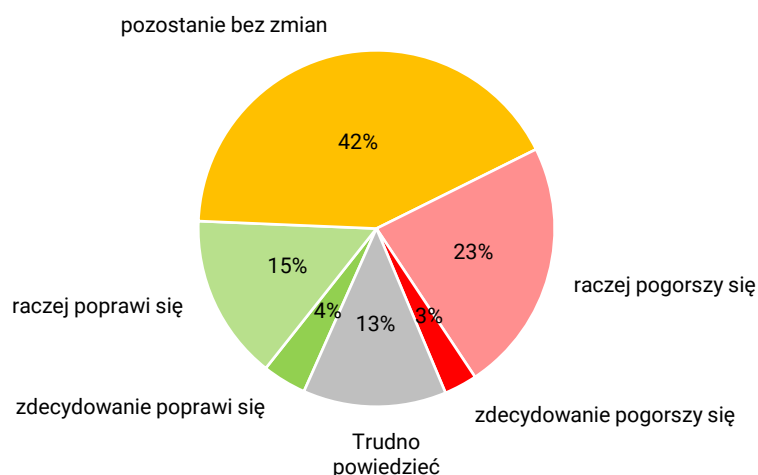
Przewidywania

W trzeciej dekadzie kwietnia największa grupa pracujących (42%) uważała, że w ciągu najbliższego roku sytuacja w ich zakładach pracy pozostanie bez zmian. Wśród pozostałych więcej było jednak spodziewających się pogorszenia, niż oczekujących poprawy (odpowiednio 26% i 19%). Warto zauważyć, iż w pierwszej połowie marca¹⁷ większość osób aktywnych zawodowo uważała, że w ciągu najbliższego roku sytuacja w ich zakładach pracy pozostanie bez zmian, natomiast wśród pozostałych więcej było oczekujących poprawy niż pogorszenia.

CBOS

RYS. 10. Czy Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja w Pana(i) zakładzie pracy:

ODPOWIEDZI OSÓB PRACUJĄCYCH ZAWODOWO ŁĄCZNIE Z ROLNIKAMI I OSOBAMI POMAGAJĄCYMI W PROWADZENIU GOSPODARSTWA ROLNEGO ORAZ PRACUJĄCYMI NA WŁASNY RACHUNEK POZA ROLNICTWEM, W TYM TAKŻE EMERYTÓW I RENCISTÓW PRACUJĄCYCH W NIEPEŁNYM WYMIARZE GODZIN (N=503)

Prognozy dotyczące przyszłości zakładów pracy są mocno zróżnicowane w zależności od formy ich własności. Największe poczucie stabilizacji mają zatrudnieni w instytucjach, urzędach lub zakładach całkowicie państwowych, samorządowych lub publicznych, w tym także w jednoosobowych spółkach Skarbu Państwa – większość z nich (58%) uważa, że w ciągu najbliższego roku sytuacja w ich zakładach pracy pozostanie bez zmian. Żadnych zmian w perspektywie roku nie spodziewa się także niemal połowa respondentów pracujących w prywatnych gospodarstwach rolnych oraz prowadzących je właścicieli (po 47%). Najbardziej podzielone są natomiast opinie badanych pracujących w spółkach prywatnych właścicieli i państwa. Jest to jednocześnie grupa najczęściej spodziewająca się zarówno

¹⁷ Por. przypis 2.

pogorszenia sytuacji (31%), jak i jej poprawy (27%). Również podzielone, ale z wyraźnie dominującym odsetkiem spodziewających się stabilizacji (39%), są prognozy ankietowanych pracujących w firmach właścicieli prywatnych. Warto zwrócić uwagę na bardzo wysoki poziom obaw wśród osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą, z których aż 46% uważa, że w ciągu najbliższego roku sytuacja w ich firmie pogorszy się.

TABELA 23

Czy Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja w Pana/Pani zakładzie pracy:	Gdzie Pan(i) obecnie pracuje? Proszę wziąć pod uwagę Pana(i) główne miejsce pracy. Odpowiedzi osób pracujących zawodowo (N=503)			
	W instytucji, urzędzie lub zakładzie całkowicie państwowym, samorządowym lub publicznym (także w jednoosobowej spółce skarbu państwa)	W spółce z udziałem właścicieli prywatnych (polskich lub zagranicznych) i państwa	W zakładzie (spółce) całkowicie prywatnym poza rolnictwem lub w spółdzielni	W prywatnym gospodarstwie rolnym
	procentowanie w kolumnach			
– poprawi się	11	27	21	12
– pozostanie bez zmian	58	34	39	47
– pogorszy się	25	31	26	13
Trudno powiedzieć	5	8	15	27

Stan epidemii odciska piętno na nastrojach społecznych, które generalnie w trzeciej dekadzie kwietnia nie były najlepsze. Jest to szczególnie widoczne, gdy wyniki omawianego badania internetowego odniesie się do badania statutowego CBOS zrealizowanego w pierwszej połowie marca¹⁸, a rozpoczętego jeszcze przed wprowadzeniem w naszym kraju nadzwyczajnych środków prewencyjnych związanych z epidemią koronawirusa SARS-CoV-2. Różnic nie można uzasadnić tylko zmianą metody realizacji badań.

W trzeciej dekadzie kwietnia najlepiej oceniana przez badanych internautów była aktualna sytuacja w zakładach pracy. Również najbardziej optymistyczne prognozy w perspektywie roku dotyczyły sytuacji zakładów pracy. Najgorzej oceniana była natomiast aktualna sytuacja polityczna w Polsce, a jeśli chodzi o prognozy na najbliższy rok, to najwięcej Polaków liczyło się z możliwością pogorszenia sytuacji gospodarczej w kraju.

Opracowała

Barbara Badora

¹⁸ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (358) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich wspomaganymi komputerowo (CAPI) w dniach 5–15 marca 2020 roku.